

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

I. ÚS 315/2022-26

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Miloša Maďara (sudca spravodajca) a sudcov Jany Baricovej a Rastislava Kaššáka v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpenej JUDr. Michalom Vlkolinským, advokátom, Námestie SNP 17/29, Zvolen, proti uzneseniu Okresného súdu Zvolen č. k. 16 C 37/2019 z 28. januára 2020 takto

r o z h o d o l :

Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 20. apríla 2020 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a svojho práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením všeobecného súdu označeným v záhlaví tohto uznesenia. Navrhuje napadnuté uznesenie zrušiť, vec vrátiť súdu na ďalšie konanie a žiada ústavný súd o oslobodenie od súdnych poplatkov v celom rozsahu a súčasne o ustanovenie právneho zástupcu z úradnej moci. Pôvodná ústavná sťažnosť bola doplnená kvalifikovaným podaním právneho zástupcu sťažovateľky, ktoré bolo ústavnému súdu doručené 4. septembra 2020. Advokát označený v záhlaví tohto uznesenia bol sťažovateľke určený na jej zastupovanie v konaní pred ústavným súdom rozhodnutím o predbežnom poskytnutí právnej pomoci Centra právnej pomoci, Kancelárie Banská Bystrica z 5. augusta 2020.

2. Z ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že sťažovateľka podala 30. októbra 2019 na Okresnom súde Zvolen (ďalej aj „okresný súd“) žalobu, ktorou sa domáhala proti žalovanému zaplata sumy 4 725 eur s príslušenstvom z titulu bezdôvodného obohatenia. V procesnej pozícii žalobkyne súčasne so žalobou požiadala okresný súd o oslobodenie od súdneho poplatku z podanej žaloby a doručila okresnému súdu tlačivo pre dokladovanie pomerov strany konania. Okresný súd napadnutým uznesením z 28. februára 2020 rozhodol tak, že nepriznal sťažovateľke oslobodenie od súdneho poplatku z podanej žaloby.

3. Sťažovateľka aj napriek poučeniu v napadnutom uznesení okresného súdu o neprípustnosti podania odvolania podľa 355 ods. 2 Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“) podala odvolanie z 28. februára 2020, o ktorom rozhodol Krajský súd v Banskej Bystrici (ďalej len „krajský súd“) uznesením č. k. 14 Co27/2020 z 31. marca 2020 tak, že odvolanie odmietol podľa § 386 písm. c) CSP. Proti tomuto uzneseniu odvolacieho súdu podala sťažovateľka dovolanie na Najvyššom súde Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“), o ktorom rozhodol uznesením č. k. 4Cdo 288/2020 z 21. januára 2021 tak, že dovolanie odmietol podľa § 447 písm. c) CSP.

4. V období po podaní ústavnej sťažnosti až do jej predbežného prerokovania sťažovateľka predložila podanie (doručené ústavnému súdu 4. augusta 2020 faxom a 7. augusta 2020 poštou) vo forme oznámenia o určení advokáta Centrom právnej pomoci. V nadväznosti na uvedené ďalším podaním doručeným ústavnému súdu 11. augusta predložil právny zástupca sťažovateľky oznámenie o určení na zastupovanie sťažovateľky v konaní pred ústavným súdom, doložil splnomocnenie z 5. augusta 2020 a podaním doručeným ústavnému súdu 4. septembra 2020 doplnil pôvodnú ústavnú sťažnosť sťažovateľky.

5. Podaním označeným ako doplnenie k sťažnosti z 28. februára 2020 doručeným ústavnému súdu 29. júna 2021 sťažovateľka namieta znenie poučenia napadnutého uznesenia a na podporu svojho tvrdenia o svojvoľnosti postupu okresného súdu pri nemožnosti podať odvolanie predkladá ako dôkazy rozhodnutia všeobecných súdov, ktoré majú preukazovať iný procesný postup v obdobných prípadoch. Zároveň prikladá aj uznesenie najvyššieho súdu č. k. 4Cdo 288/2020 z 21. januára 2021 o odmietnutí dovolania ako dôkaz o vyčerpaní všetkých opravných prostriedkov.

II.

Argumentácia sťažovateľky

6. Vychádzajúc z obsahu pôvodnej (doručenej 20. apríla 2020) a doplnenej ústavnej sťažnosti (v zmysle podaní doručených 4. septembra 2020 a 29. júna 2021), ústavný súd vyabstrahoval tieto sťažnostné námietky proti napadnutému uzneseniu o nepriznaní oslobodenia od súdneho poplatku, v ktorej sťažovateľka argumentuje, že postup a rozhodnutie okresného súdu a konanie, ktoré mu predchádzalo, je práve takým zásahom do práva sťažovateľky na súdnu ochranu a spravodlivý súdny proces, ktorý je z ústavného hľadiska neospravedlňiteľný a neudržateľný, a to v týchto dvoch rovinách:

6.1. Nemožnosť podať odvolanie proti napadnutému uzneseniu vyslovená v poučení napadnutého uznesenia:

a) okresný súd „neprocesným“ postupom odňal – nepripustil odvolanie, súčasne jej odňal – odoprel prístup k súdu, čo spôsobilo definitívnu stratu sporu;

b) prax všeobecných súdov vrátane súdov vyšších inštancií v obdobných prípadoch je taká, že v prípade, ak nevyhovejú oslobodeniu od súdnych poplatkov, v poučení uznesenia je uvádzaná prípustnosť odvolania (okrem praxe okresného súdu), v tejto súvislosti sťažovateľka poukazuje na rozhodnutie v konaní sp. zn. 6C/16/2018 na tom istom okresnom súde, v ktorom vystupujú totožní účastníci konania, kde jej okresný súd priznal oslobodenie od súdnych poplatkov v celom rozsahu, preto vyslovil v poučení, že proti tomuto uzneseniu nie je prípustné podať odvolanie – čo je logicky dané, že podávať v tomto prípade odvolanie by nemalo zmysel a dôvod;

c) preukázaná svojvôľa súdu zabrániť sťažovateľke, aby sa mohla brániť a domáhať sa spravodlivosti na súde vyššej inštancie, keď je nesporné, že odvolací súd by rozhodol o zrušení takéhoto uznesenia a vec by vrátil súdu na ďalšie konanie;

d) preukázaná, nesporná skutočnosť je neodôvodnenosť a svojvôľa súdu nevyhovieť návrhu sťažovateľky, čo znamená nesporne, procesne, zákonne a účelovo odopretý prístup k súdu a automaticky k strate sporu, dôvod ktorého sťažovateľka vidí v započítaní do štatistiky ďalšieho začatého aj riadne ukončeného súdneho sporu.

6.2. Nepriznanie oslobodenia od súdnych poplatkov:

a) v predmetnom uznesení absentuje úvaha súdu, ako sa vysporiadal so základom pre určenie výšky súdneho poplatku a so skutočnosťou, že sťažovateľka okresnému súdu preukázala (prílohami k žiadosti a oslobodenie od súdnych poplatkov vrátane potvrdení od Sociálnej poisťovne a Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny), že nemá žiaden príjem, tak aby takéto odôvodnenie bolo presvedčivé;

b) nelogické a svojvoľné hodnotenie napadnutého uznesenia – prípad extrémneho vybočenia zo štandardov rozhodovacej činnosti všeobecných súdov aj napriek tomu, že pomery sťažovateľky, t. j. celková životná situácia, v ktorej sa nachádza, teda finančné a sociálne pomery sú nesporné a preukázané, ktorých výsledkom je, že nemá z čoho súdny poplatok zaplatiť;

c) na podporu svojich tvrdení sťažovateľka predložila rozhodnutia súdov v iných veciach, v ktorých vystupuje ako účastníčka konania, v ktorých ju súdy oslobodili od povinnosti zaplatiť súdny poplatok.

III.

Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

7. Podstatou ústavnej sťažnosti je tvrdené porušenie práv označených v bode 1 tohto uznesenia napadnutým uznesením okresného súdu, ktorým súd svojvoľne nepriznal oslobodenie súdneho poplatku sťažovateľke, hlavne v bezprostrednom spojení s nemožnosťou podať odvolanie.

8. Ústavná sťažnosť (doručená ústavnému súdu 4. septembra 2020) aj napriek právnomu zastúpeniu obsahuje minimálnu ústavnoprávnu argumentáciu. Ústavný súd považuje za žiaduce dať do pozornosti, že odôvodnenie ústavnej sťažnosti je kritériom klasifikačným, nie kvalitatívnym. Kritika právnych záverov všeobecných súdov pri poskytovaní ochrany „zákonným“ subjektívnym právam účastníkov konania musí mať v ústavnej sťažnosti nevyhnutné prepojenie na základné práva a slobody sťažovateľa, a to nielen na úrovni návrhu na rozhodnutie vo veci samej, ale aj v rovine odôvodnenia ústavnej sťažnosti (III. ÚS 463/2018). Ústavný súd aj napriek tomuto nedostatku, rešpektujúc materiálnu ochranu práv sťažovateľa v individuálnych okolnostiach tejto veci, pristúpil k prieskumu ústavnej sťažnosti.

9. Ústavný súd podotýka, že doplnená ústavná sťažnosť určeným advokátom sťažovateľky obsahovala formálny nedostatok v podobe odkazu na ustanovenia v súčasnosti už zrušeného zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 38/1993 Z. z.“), ktorý už takmer tri roky nie je platným a účinným právnym predpisom upravujúcim konanie pred ústavným súdom [tým je počnúc 1. júlom 2019 zákon č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení

neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“)]. Táto skutočnosť však sama osebe nemá vplyv na posúdenie toho, či je možné návrh prijať na ďalšie konanie, pretože rozhodujúce je, či samotný obsah návrhu spĺňa náležitosti ustanovené zákonom o ústavnom súde. Každé podanie totiž ústavný súd posudzuje podľa jeho obsahu (§ 39 ods. 2 zákona o ústavnom súde).

10. S ohľadom na vymedzený predmet konania ústavný súd už v obdobných prípadoch viackrát zdôraznil, že právo na súdnu ochranu (právo na prístup k súdu) nie je absolútne, ale v záujme zaistenia právnej istoty a riadneho výkonu spravodlivosti podlieha podmienkam (v súlade s čl. 46 ods. 4 v spojení s čl. 51 ods. 1 ústavy), akými sú napríklad procesná subjektivita, zákonné lehoty, náležitosti žaloby, *exceptio rei iudicatae* (prekážka právoplatne rozhodnutej veci), prekážka litispendencie, ako aj platenie súdnych poplatkov a iné podmienky súdneho konania. Ani ústava, ani dohovor negarantujú právo na bezplatné súdne konanie. Uloženie poplatkovej povinnosti v súkromnoprávných sporoch teda nemožno samo osebe považovať za rozporné s právom na prístup k súdu chráneným v čl. 6 ods. 1 dohovoru a čl. 46 ods. 1 ústavy (napr. rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Kreuz proti Poľsku z 19. 6. 2001, sťažnosť č. 28249/95, par. 60; rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Airey proti Írsku z 9. 10. 1979, sťažnosť č. 6289/73, par. 26 – 26, ako aj IV. ÚS 144/04).

11. Ústavný súd už v minulosti judikoval, že samotné nepriznanie oslobodenia od súdneho poplatku ešte nesignalizuje porušenie základného práva sťažovateľa na súdnu ochranu (II. ÚS 142/04, III. ÚS 344/2012, II. ÚS 134/2015, II. ÚS 361/2015, III. ÚS 142/2018). Predmetom ústavnej ochrany sa môže stať rozhodovanie o oslobodení od súdnych poplatkov vtedy, keď jeho výsledok dosahuje intenzitu opodstatňujúcu porušenie základných práv a slobôd sťažovateľa. Ústavný súd je oprávnený v ojedinelých prípadoch zasiahnuť do rozhodnutí všeobecných súdov o poplatkovej povinnosti, a to iba za predpokladu, že by rozhodnutím všeobecného súdu o neoslobodení od povinnosti zaplatiť súdny poplatok došlo vzhľadom na sumu súdneho poplatku posudzovanú v rámci konkrétnych okolností prípadu a v rámci ekonomických (finančných) možností sťažovateľa zaplatiť tento súdny poplatok a vzhľadom na fázu konania pred všeobecným súdom k obmedzeniu samotnej podstaty práva sťažovateľa na súdnu ochranu (porovnaj rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci Jedamski a Jedamska proti Poľsku z 26. 7. 2005, body 60 a 66).

12. Po preskúmaní napadnutého uznesenia ústavný súd konštatuje, že nezistil v jeho dôvodoch takú skutočnosť, ktorá by signalizovala svojvoľný postup okresného súdu nemajúci oporu v aplikovaných právnych predpisoch vo väzbe na konkrétne okolnosti danej veci (námietky v bode 6.1 a 6.2 tohto uznesenia).

13. Jedna z hlavných námietok sťažovateľky spočíva v tvrdení, že okresný súd svojvoľne a mylne formuloval poučenie napadnutého uznesenia tak, že proti nemu nie je prípustné odvolanie s úmyslom zabrániť sťažovateľke obrátiť sa na súd vyššej inštancie (bod 6.1. napadnutého uznesenia). Ústavný súd vo väzbe na uvedené ničím nepodložené a výlučne subjektívne tvrdenia sťažovateľky konštatuje, že poučenie v napadnutom uznesení má právne relevantný základ v § 355 ods. 2 CSP v spojení s § 357 CSP, ktoré obsahuje enumeratívny výpočet prvoinštančných uznesení, ktoré môže procesne neúspešná strana (§ 359 CSP) v zákonnej lehote napadnúť odvolaním, čo jednoznačne vylučuje namietanú svojvoľnosť v postupe okresného súdu. Proti uzneseniu okresného súdu o nepriznaní oslobodenia od súdneho poplatku z podanej žaloby nie je prípustné odvolanie, pretože nie je zahrnuté v taxatívnom výpočte prípustnosti odvolania, čo je podčiarknuté

v ďalšej fáze konania pred odvolacím súdom, ktorý odvolanie sťažovateľky proti napadnutému uzneseniu, proti ktorému zákon odvolanie nepripúšťa, odmietol uznesením podľa § 386 písm. c) CSP. Ústavný súd dodáva, že nedostatok funkčnej príslušnosti je neodstrániteľným nedostatkom konania, ktorého dôsledkom je vždy zastavenie konania (Števec, M., Ficová, S., Baricová, J., Mesiarkinová, S., Bajánková, J., Tomašovič, M., a kol. Civilný sporový poriadok. Komentár. Praha : C. H. Beck. 2016).

14. S ohľadom na ďalšiu námietku sťažovateľky o svojvoľnom nepriznaní oslobodenia od súdnych poplatkov (bod 6.2. tohto uznesenia) nebolo úlohou ústavného súdu prehodnocovať správnosť právnych záverov okresného súdu týkajúcich sa dôvodov neoslobodenia sťažovateľky od súdnych poplatkov, ale preskúmať, či jeho závery ústavnoprávne obstoja v interakcii s odôvodnením napadnutého rozhodnutia okresného súdu. V tomto prípade je kľúčovou okolnosťou to, že sťažovateľka popri nedostatočnom odôvodnení napadnutého uznesenia namieta aj „extrémne“ vybočenie z rozhodovacej činnosti všeobecných súdov, ktoré v okolnostiach jej celkových pomerov rozhodli inak, teda o priznaní oslobodenia od súdnych poplatkov.

15. Princíp predvídateľnosti rozhodovania a rozhodnutia znamená, že účastníci právnych vzťahov môžu legitímne očakávať, že štátne orgány budú v skutkovo a právne porovnateľných prípadoch rozhodovať rovnako. Iba takýto postup rešpektuje právnu istotu a jeho dôsledné dodržiavanie sa významne pozitívne prejavuje aj v rámci celkového nazerania spoločnosti na význam a úlohu práva. Na druhej strane je nutné uviesť, že predvídateľnosť práva nemožno vnímať absolútne. Obdobnú vec je možné rozhodnúť aj inak než v predošlých prípadoch. V takom prípade je však súd povinný svoje závery riadne, racionálne a ústavne konformne odôvodniť (čl. 2 ods. 3 CSP), a to takým spôsobom, aby predošlé rozhodnutia neboli ignorované, ale práve naopak, aby sa s nimi súd argumentačne vysporiadal.

16. V kontexte naznačených súvislostí ústavný súd konštatuje, že drvivá väčšina predložených rozhodnutí iných súdov s výrokom o oslobodení od súdnych poplatkov sťažovateľky sú zo starších konaní (napr. Krajský súd v Banskej Bystrici sp. zn. 23S/96/2018, sp. zn. 24S/8/2014, 24S/67/2014, 23S/56/2011, najvyšší súd sp. zn. 1Sžr/163/2011, ústavný súd sp. zn. I. ÚS 188/09 atď.). Z dôvodu možnej zmeny celkových pomerov sťažovateľky z dôvodu plynutia času sa ústavný súd z pomedzi predložených „starších“ rozhodnutí zameria na „novšie“ rozhodnutie toho istého okresného súdu (Okresný súd Zvolen č. k. 6C/16/2018 21. februára 2019) v ktorom vystupovali totožní účastníci konania, avšak ohľadom iného predmetu konania (konanie o zrušenie a vyporiadanie podielového spoluvlastníctva). Ústavný súd dodáva, že aj napriek skutočnosti, že okresný súd rozhodol v obdobnom procesnom spore sťažovateľky odlišne (v konaní sp. zn. 6C/16/2018), nemusí byť postup okresného súdu v napadnutom konaní nevyhnutne v rozpore so zákonom, ak na základe prihliadnutia na prípadné skutkové a právne osobitosti prípadu rozhodol inak (čl. 2 ods. 3 CSP). Otázkou však zostáva, či okresný súd svoj rozdielny záver (obsahovo) racionálne a ústavne konformne odôvodnil.

17. Zo samotnej podstaty napadnutého uznesenia vyplýva, že okresný súd nazeral na majetkové pomery sťažovateľky v danej veci inak. V porovnaní s predošlým, vo všeobecnej rovine odôvodneným rozhodnutím okresného súdu (bod 7 uznesenia sp. zn. 6C/16/2018) okresný súd v namietanom konaní oprel svoje rozhodnutie o to, že sťažovateľka žiadnym relevantným spôsobom nepreukázala tvrdený zlý zdravotný stav (hoci jej bol odňatý invalidný dôchodok)

a tiež nepreukázala dôvody, pre ktoré nie je vedená ako uchádzač o zamestnanie. Okresný súd sa predovšetkým zamerlal na majetkové pomery sťažovateľky, keď mal za preukázané, že je vlastníčkou viacerých nehnuteľností (bod 5 a 6 napadnutého uznesenia). Ďalším rozlišujúcim znakom v predošlom konaní predstavuje predmet konania (konanie o zrušenie a vyporiadanie podielového spoluvlastníctva), pri ktorom bola odôvodnená potreba vykonania znaleckého dokazovania a s tým súvisiaca povinnosť zložiť preddavok na trovy takéhoto dôkazu.

18. Z uvedeného vyplýva, že okresný súd svoje rozhodnutie primerane odôvodnil, pričom v zásade vysvetlil, na akých skutočnostiach založil svoj záver o nepriznaní oslobodenia od súdnych poplatkov (body 7, 8 a 9 napadnutého uznesenia). Ústavný súd v tomto kontexte dodáva, že samotná skutočnosť, že účastník konania svoje súčasné pomery (s ohľadom na deklarovанú absenciu príjmov) subjektívne vníma ako pomery (krajne) ťaživé, ešte nepredstavuje dôvod, pre ktorý by už boli splnené podmienky v zmysle § 254 ods. 1 CSP (m. m. IV. ÚS 748/2013, II. ÚS 142/2019).

19. Ústavný súd v konkrétnych okolnostiach posudzovanej veci (v ktorej išlo o žiadosť o oslobodenie od súdneho poplatku) dospel k záveru, že okresný súd postupoval pri rozhodnutí ústavne konformným spôsobom, sťažovateľkou napadnuté rozhodnutie okresného súdu v žiadnom prípade nemožno považovať za arbitrárne či zjavne neodôvodnené, ale za také, ktoré zodpovedá obsahu základného práva na súdnu ochranu zakotveného v čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. Skutočnosť, že sťažovateľka sa s právnym názorom všeobecných súdov nestotožňuje, nemôže sama osebe viesť k záveru o neodôvodnenosti alebo arbitrárnosti týchto názorov a nezakladá ani oprávnenie ústavného súdu nahradiť jeho právny názor svojím vlastným.

20. Ústavný súd dospel pri predbežnom prerokovaní k záveru, že medzi napadnutým uznesením okresného súdu a obsahom označených práv neexistuje taká príčinná súvislosť, na základe ktorej by po prípadnom prijatí ústavnej sťažnosti na ďalšie konanie mohol reálne dospieť k záveru o ich porušení. Na základe uvedeného ústavnú sťažnosť sťažovateľky v celom rozsahu odmietol ako zjavne neopodstatnenú podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona o ústavnom súde.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Bratislave (detašované pracovisko) 2. júna 2022

Miloš Maďar
predseda senátu